

Dinko Ljubić*

ANALIZA KAZNENOG DJELA PROTUPRAVNE NAPLATE

Protupravna naplata predstavlja samostalno kazneno djelo, delikt nasilja, koje čine doložni vjerovnik ili utjerivači dugova i u čijim su modalitetima izvršenja imanentni akti nasilja i zastrašivanja radi utjerivanja (namirivanja) tražbine. Radi se o kaznenom djelu iz domene organiziranog kriminala, koje je hrvatski zakonodavac svrstao pod kaznena djela protiv javnog reda. Protupravna naplata svoj pravni temelj pronalazi u prethodnom pravnom odnosu građanskopravne naravi, koji kroz modalitet primjene instituta cesije prenosi tražbinu sa starog na novog vjerovnika, dok dužnik iz odnosa ostaje isti. Rad je tematski podijeljen na uvodna razmatranja, društveni kontekst, građanski i kaznenopravni aspekt te zaključna razmatranja.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Kazneno djelo protupravne naplate predstavlja delikt nasilja koji je po svojim obilježjima imanentan pojavnostima organiziranog i nasilničkog kriminaliteta. Iako se primarno radi o deliktu nasilja, inkriminirano ponašanje svoj temelj sadržajno pronalazi u prethodnom građanskopravnom odnosu, prilikom čijeg namirivanja, zbog modaliteta primjene akata nasilja i zastrašivanja, dolazi do društveno neprihvatljivog, opasnog i štetnog delinkventskog ponašanja, kojim se u hrvatskom kaznenopravnom zakonodavstvu ostvaruju bića kaznenog djela sankcioniranog kao protupravna naplata. Genezu uzroka i posljedica sankcioniranja protupravne naplate kao kaznenog djela treba potražiti u širim društvenim odnosima, koji su se kroz protekla desetljeća, pod utjecajem remetilačkih faktora, razvijali u hrvatskom društvu. Cilj je rada komplementarno sagledati širu problematiku protupravne naplate na tri razine: na prvoj (1) kroz društveni kontekst, zatim na drugoj (2) kroz građanskopravni aspekt te konačno na trećoj (3) razini kroz historijski kaznenopravni aspekt. U radu se

* Dinko Ljubić, univ. spec. crim., nadzornik za unutarnje poslove u Odjelu za poslove oružja, Uprava za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, Hrvatska; dljubic4@mup.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2705-7192>

poseban osvrt daje analiziranju odluka iz sudske prakse Vrhovnog suda (dalje: VSRH) i županijskih sudova za razdoblje od 1996. do 2022. godine koje se, između ostalog, odnose i na navedeno kazneno djelo.

2. DRUŠTVENI KONTEKST

Krah socijalizma, posljedično izazvan raspad Sovjetskog Saveza te socijalističke Jugoslavije u specifičnim okolnostima oružanog sukoba izazvali su destabilizaciju šire društvene strukture, uslijed čega na površinu izbija niz remetilackih faktora koji su pogodovali jačanju kriminalne strukture i širenju obujma mreže organiziranog kriminaliteta.¹ Njezina je fenomenologija u socijalističkim državama srednje i istočne Europe imala drugačiju genezu od sličnih pojavnosti u državama zapadne Europe, Sjeverne Amerike i Australije. Uzroke možemo potražiti u dinamici gibanja unutar društvenih odnosa iz razdoblja krize socijalizma u Jugoslaviji od 1981. do 1991. godine, kada se epizodično manifestiraju rudimentarni oblici organiziranog kriminala, koje su tadašnja znanost i praksa promatrala isključivo kroz prizmu tzv. profesionalnog kriminaliteta.² Naime, kriminalne skupine kao „*otvorene, fleksibilne i prilagodljive socijalne tvorevine*“³ u specifičnim društvenim prilikama u socijalističkoj Jugoslaviji, koja je kao „*jednopartijska i (polu)policajska država*“⁴ vršila blokadu kriminalne mobilnosti tako što je, s jedne strane, teritorijalno sužavala prostor njihove kriminalne aktivnosti⁵ na periferiju određenih marginalnih mjesta, kao što su bile tržnice, noćni klubovi i kockarnice kao tzv. oaze kapitalizma.⁶ S druge strane, poticali su profesionalne delinkvente u postpepalnom razdoblju njihove kriminalne karijere kroz tzv. „*izvoz kriminala*“ u inozemstvo, na njihov programirani odlazak u države zapadne Europe, Sjever-

¹ Cifrić, I., Tranzicija i transformacija – između norme i prakse, Socijalna ekologija, Zagreb, vol. 5, br. 2, 1996, str. 135–153; Cajner, I.; Kovčo, I., Delikti nasilja, Policija i sigurnost, god. 1, br. 5–6, 1992, str. 431–452; Krapac, D., Fizionomija novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 3, br. 1, 1997, str. 1–17; Jasinski, J., Crime in Central and East European Countries, Crime and Criminal Justice in an Integrating Europe, European Journal, Kugler Publications, Amsterdam – New York, 1997, str. 40–51.

² Pečar, J., Profesionalni kriminalitet (ili kriminalitet kao zanimanje), Priručnik za stručno obrazovanje radnika unutrašnjih poslova, god. 31, br. 1, 1983, str. 32–44.

³ Singer, M.; Kovčo Vukadin, I.; Cajner-Mraović, I., Kriminologija, 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Nakladni zavod Globus : Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2002, str. 655–656.

⁴ Grubač, M., Organizovani kriminal u Srbiji, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46, br. 4, 2009, str. 701–709.

⁵ Abercrombie, N., Hill, S., Turner, B. S., Čačić-Kumpes, J., Kumpes, J., Rječnik sociologije, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2008, str. 207.

⁶ Kotkin, J., Povijest grada, Alfa, Zagreb, 2008, str. 199.

ne Amerike i Australije. Ondje su se kroz postupni razvoj i daljnju prilagodbu nastojali infiltrirati među skupine emigrantskih zajednica, čije su aktivnosti bile predmet od obavještajnog interesa njihove matične službe, dok su se također nastojali prometnuti unutar inozemne kriminalne supkulture.⁷

Nakon raspada bivše Jugoslavije, u razdoblju postsocijalističke Hrvatske od 1991. do 2001. godine, profesionalni delinkventi s inozemnom karijerom poslužili su novim nacionalnim službama kao informatori zbog razgranate mreže veza i poznanstava unutar bivše jugoslavenske kriminalne supkulture,⁸ koja je usprkos okolnostima konfliktnog i postkonfliktnog perioda, premda modificirana, nastavila funkcionirati. Time se potvrđuje tzv. „*Castellsova paradigma o mobilnosti u zločinačkoj svjetskoj ekonomiji*“, koja ocrtava društvenu pokretljivost i strukturu suvremenog društva.⁹ Takvim aktivnostima u znatnoj su mjeri pogodovali brojni čimbenici, poput nepostojanja kontura pravne države i neučinkovitog pravosuđa, što je posljedično izazvalo smanjenje zdravih investicija i usporavanje gospodarskog rasta. Navedeno je onemogućavalo aktivno djelovanje tržišta i uništavalo redistributivnu ulogu države stvarajući tako sustav eklatantnih nejednakosti popraćen korupcijom, čime su bili blokirani svi pokušaji za stabilizacijom.¹⁰ U takvim okolnostima intenzivirala se aktivnost tzv. financijskog inženjeringa,¹¹ koja je kao posljedicu intenzivirala daljnju aktivnost tzv. utjerivača dugova. Oni su se pritom koristili aktima nasilja i zastrašivanja prema zajmoprimcima, što je predstavljalo indikatore karakteristične za aktivnosti organiziranog kriminala.¹²

U sljedećem razdoblju, koje ocrtava konsolidacija demokracije u Hrvatskoj od 2001. do 2013. godine, započinje pravno suočavanje s pojavnostima organiziranog kriminaliteta kao jednog od brojnih izazova iz prethodnih razdoblja te se, zahvaljujući obavještajnim ciklusima dijela policijskih i sigurnosnih službi

⁷ Vodinić, V.; Aleksić, Ž., *Kriminalistika*, Informator, Zagreb, 1990, str. 204.

⁸ Manolić, J., *Špijuni i domovina: Moja borba za suverenu i socijalnu Hrvatsku*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2016, str. 299–300, 322; Miljuš, D., Bagarić bio u društvu političko-nogometne elite pa i s Tuđmanom, Mesićem, Čirom i Šukerom; Preko Arkana izvukao prijatelja iz srpskog logora, *Večernji list*, 1. 4. 2000., god. 44, br. 13112, str. 17.

⁹ Šarinić, J., Čaldarović, O., *Suvremena sociologija grada: od nove urbane sociologije prema sociologiji urbanog*, 2015, str. 100.

¹⁰ Ralašić, M., *Korupcija – pet ekonomskih zločina*, Banka: financijsko-poslovni mjesečnik, god. 7, br. 11, 1997, str. 27–28.

¹¹ Belak, V., *Ponzijska prijevarena shema i financijske piramide: jučer, danas i sutra*, Računovodstvo, revizija i financije, br. 7, 2020, str. 107–118.

¹² Singer, M. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 677–678; Horvatić, Ž., *Novo hrvatsko materijalno kazneno pravo – jedan od čimbenika politike suzbijanja kriminaliteta u vrijeme tranzicije*, u: Horvatić, Ž., *Kazneno pravo i druge kaznene znanosti – Odabrani radovi: 1963.–2003.*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 580; Krapac, D., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1–17.

iz postkonfliktnog perioda, provode određene mjere.¹³ Implementirane mjere postigle su daljnju diferenciju, reorganizaciju i specijalizaciju širih policijskih, sigurnosnih i sudbenih tijela. Također dolazi do promjena Ustava RH iz 2000., 2001. i 2010. godine te započinje proces stabilizacije pod utjecajem univerzalnih međunarodnih financijskih organizacija, nastavno na pridruživanje europskim integracijama. Radi toga je, naime, bilo potrebno postići više standarde, koje su pratile promjene u financijskoj, političkoj i pravnoj kulturi aktera u širem društvu. U takvim okolnostima inkriminirano ponašanje iz bića kaznenog djela protupravne naplate, protekom konfliktnog i postkonfliktnog razdoblja, postaje sve više periferna društvena pojava, bazično prisutna unutar određenih supkulturnih skupina, poput kockarske, kriminalne ili narkomanske supkulture, gdje su ostala permanentna devijantna, delinkventska ponašanja.

Protupravna naplata predstavlja derivaciju reketarenja (engl. *racketeering*), specifične djelatnosti imanentne organiziranom kriminalu koja uključuje flagrantnu primjenu akata nasilja i zastrašivanja¹⁴ i ne predstavlja samostalno kazneno djelo *sui generis*, već se inkriminiranim ponašanjem ostvaruju bića različitih kaznenih djela, poput iznude, otmice, prisile, razbojništva te protupravne naplate kao modifikacije hrvatskog kaznenog zakonodavstva. Modalitet primjene akata nasilja i zastrašivanja kao ekstremne sociopatološke pojave ostvaruje se radnjom iz opisa bića kaznenog djela protupravne naplate, koju u naravi alternativno predstavljaju metode primjene fizičke sile (*vis absoluta*) ili psihičke sile (*vis compulsiva*) u vidu ozbiljne prijetnje, zatim upotreba oružja ili opasnog oruđa, dakle (ozbiljne) prijetnje dovođenja u opasnost života i zdravlja kako same žrtve tako i drugih (njoj bliskih) osoba.

3. GRAĐANSKOPRAVNI ASPEKT

3.1. Pojam (pravni temelj)

Inkriminaciji prethodi građanskopravni odnos, koji se sadržajno ostvaruje modalitetom ustupa (cesije). On prilikom namirivanja tražbine¹⁵ doživljava pravu imploziju u aktima nasilja i zastrašivanja, za kojima posežu kako dolozni

¹³ Rajković, D., Kako je Ivo Sanader ukrao Hrvatsku, 2015, str. 21; Petković, K., Država i zločin: politika i nasilje u Hrvatskoj 1990.–2012., Zagreb, Disput, 2013, str. 152.

¹⁴ Rush, G. E., The Dictionary of Criminal Justice, Sixth Edition, New York: McGraw – Hill, 2004, str. 201, 296–297; Siegel, D.; Nelen, H., Organized crime: culture, markets and policies, Springer, New York, 2008, str. 16, 74–75; Singer, M. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 642–643.

¹⁵ Gorenc, V., Komentar Zakona o obveznim odnosima, Zagreb, Narodne novine, 2014, str. 2.

vjerovnici tako i utjerivači dugova,¹⁶ koji u naravi zloporabom ostvaruju svoja subjektivna građanska prava. Kod doložnog vjerovnika, koji ima tražbinu upe-renu prema dužniku, prevladala je zla namjera (lat. *dolus*) te se odlučuje aktima nasilja i zastrašivanja zloupotrijebiti ostvarivanje ovlaštenja iz svojih subjektivnih prava.¹⁷ Zakonodavac je u odredbe iz čl. 323. st. 1. trenutno važećeg Kaznenog zakona¹⁸ (dalje: KZ/11) ispravno unio građanskopravni pojam tražbine, a ne duga, kako je stajalo u odredbama čl. 330. st. 1. prvog hrvatskog Kaznenog zakona¹⁹ iz 1997. (dalje: KZ/97), odnosno u odredbi čl. 199.a Krivičnog zakona Republike Hrvatske²⁰ (dalje: KZRH), jer doložni vjerovnik i utjerivači dugova ne potražuju dug, nego tražbinu (potraživanje) koje imaju prema dužniku, koje kao dugovanje predstavlja teret dužnikove imovine. Naime, zbog primjene akata nasilja i zastrašivanja inkriminirano ponašanje možemo promatrati kao mane volje, tada sam prethodni građanskopravni odnos može za posljedicu imati nevaljanost, ništetanost, ako je sklopljen kao prividan ugovor ili iznuđen fizičkom silom, odnosno pobožnost ako je sklopljen pod prijetnjom (psihičkom silom), dok će, ako je sama činidba bila nedopuštena, za posljedicu također imati ništetanost.²¹

Doložni vjerovnici i tzv. utjerivači dugova uglavnom posežu za dvama modalitetima ugovornog okvira prilikom izvršenja inkriminirane radnje. Prvi modalitet izvršenja ima titulus u ustupu (cesiji) kao općem institutu obveznog prava, sadržanom u odredbama iz čl. 80.–89. Zakona o obveznim odnosima (dalje: ZOO/05).²² Naplatno „sumnjivu tražbinu“ prenose „prodajom“ novom

¹⁶ Rašeta, B., Profesija: Utjerivač dugova – Bog oprašta, mi naplaćujemo, Feral Tribune, 6. 1. 1997., god. 14, br. 590, str. 22–23; Matešić, D.; Horvat, K., Iz prakse za praksu: Utjerivači dugova, Policija i sigurnost, god. 5, br. 4–5, 1996, str. 455–461; Presuda i rješenje VSRH posl. br. I Kž 155/1996-5 od 12. 6. 1996. Pojam utjerivači dugova ne predstavlja *terminus technicus*, nego žurnalistički pojam, koji je, doduše, prisutan u kazuistici i stručnoj literaturi jer zbiljski opisuje radnje „utjerivanja dugova“, kod kojih se, među ostalim, ostvaruje biće kaznenog djela protupravne naplate. Pojam je u svojoj suštini terminološki pogrešan.

¹⁷ Odredba iz čl. 6. ZOO/05, „Zabrana zloupotrijebiti prava“, kao temeljno načelo hrvatskog obveznog prava.

¹⁸ Kazneni zakon, NN br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021.

¹⁹ Kazneni zakon, NN br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 84/2005, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 71/2006, 110/2007, 152/2008, 57/2011, 77/2011, 125/2011, 143/2012.

²⁰ Krivični zakon Republike Hrvatske, NN br. 25/1977, 50/1978, 25/1984, 52/1987, 43/1989, 8/1990, 54/1990, 9/1991, 67/1991, 71/1991, 25/1992, 33/1992, 39/1992, 77/1992, 91/1992, 37/1994, 28/1996, 30/1996, 175/2004, 110/1997.

²¹ Klarić, P.; Vedriš, M., Građansko pravo: opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, 14. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Narodne novine, 2014, str. 140–143, 155; presuda VSRH posl. br. Rev 1610/2015-2 od 12. 9. 2018.; presuda VSRH, posl. br. Rev 1610/2015-3 od 12. 9. 2018.; presuda VSRH, posl. br. Rev x 627/2017-2 od 4. 3. 2020.

²² Zakon o obveznim odnosima, NN br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021.

vjerovniku, koji stupa u njihov položaj prema dužniku. Koristeći se modalitetom cesije, doložni vjerovnik kao cedent izlazi iz obveznog odnosa, u koji sada stupa tzv. utjerivač dugova kao cesionar. U nemalom broju slučajeva iz razdoblja socijalizma i postsocijalizma u Hrvatskoj sumnjalo se kako se takvim modalitetom uhodane djelatnosti navodno bave upravo profesionalni delinkventi iz kriminalne supkulture, dok se u razdoblju konsolidacije demokracije u takvim djelatnostima afirmiraju trgovačka društva, „tzv. *agencije za otkup i naplatu potraživanja*“,²³ čime je ta djelatnost istisnuta iz zone tzv. sive ekonomije.

Drugi titulus, manje vjerojatan kao modalitet izvršenja, predstavlja običan nalog (mandat), kao neformalan i konsenzualan ugovor, u kojem se utjerivač duga, kao nalagoprimalac (mandatar), obvezuje i ovlašćuje „*prisilno namirivati tražbinu*“ u svoje ime, a za račun doložnog vjerovnika kao nalagodavca (mandanta).²⁴

3.2. Ustup (cesija) tražbine

Ustup (cesija) tražbine predstavlja oblik promjene subjekata u obveznom odnosu, koji je tradicionalni opći institut građanskog (specijalno obveznog) prava.²⁵ Radi se o dragovoljnoj (ugovornoj) cesiji, koja je perfektna sklapanjem ugovora između dosadašnjeg, starog vjerovnika (ustupitelja, prenositelja, cedenta) i novog vjerovnika (primatelja, cesionara),²⁶ kojim kao „*dvostrano-obveznim, konsenzualnim i načelno neformalnim ugovorom*“²⁷ cedent otuđivu tražbinu, u cijelom sadržaju i obujmu, prenosi na cesionara, pritom ne mijenjajući položaj dužnika (cesusa).²⁸ Cesija predstavlja derivativan translativni način stjecanja tražbine kao subjektivnog građanskog prava, koji trenutkom sporazuma cedenta i cesionara biva perfektan. Takav konsenzus za samog bi duž-

²³ Mandić, S., Otkup dospjelog duga i prisilna naplata, Informator, br. 6680, 24. 5. 2021., str. 1–3.

²⁴ Klarić, P.; Vedriš, M., *op. cit.* (bilj. 21), str. 554–557.

²⁵ Milotić, I.; Ivančić, V., Cesija i cesija radi osiguranja – praktična važnost u projektom financiranju i prometu tražbinama, Pravo i porezi, br. 10, 2013, str. 3–11.

²⁶ Slakoper, Z.; Mihelčić, G.; Belanić, L.; Tot, I., Obvezno pravo – Opći dio: s uvodom u privatno pravo, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Novi informator, 2022, str. 378; Velaj H., Ustup potraživanja – cesija (I. dio), Računovodstvo, revizija i financije, br. 1, 2019, str. 205–210; Velaj, H., Ustup potraživanja – cesija (II. dio), Računovodstvo, revizija i financije, br. 2, 2019, str. 192–197.

²⁷ *Ibid.*, str. 380.

²⁸ Slakoper, Z.; Gorenc, V.; Bukovac Puvača, M., Obvezno pravo – Opći dio: Sklapanje, promjene i prestanak ugovora, Zagreb: Novi informator, 2009, str. 375–377.

nika predstavljao *res inter alios acta*²⁹ te cesionaru preostaje jedino dužnost obavijestiti dužnika (cesusa) o obavljenom ustupanju tražbine, prema odredbi iz čl. 82. st. 1. ZOO/05. Od tog trenutka dužnik može valjano ispuniti tražbinu jedino novom vjerovniku.³⁰ Zakonodavac je alternativno postavio cesiju kao apstraktan ili kauzalni ugovor,³¹ koji je u slučaju naplatnosti striktno kauzalan. Tražbina prelazi u trenutku kad je sklopljen ugovor o cesiji tražbine, tj. ona prelazi iz imovine cedenta u imovinu cesionara i od tog trenutka cesionar stječe ovlasti poduzimanja radnji radi ostvarivanja svoje tražbine, a ponajprije zahtijevati od cedenta da o cesiji obavijesti dužnika. Kako bi mogao poduzimati radnje radi ostvarivanja tražbine, nužno je da cesionar ima dokaze kojima će se dužniku legitimirati kao novi vjerovnik, ali i u odnosu prema trećima kojima treba dokazati svoja prava. Obavijest dužnika (notifikacija, denuncijacija)³² važan je trenutak u odnosima između cedenta, cesionara i dužnika jer od dužnikova primanja obavijesti valjanim biva samo ono ispunjenje koje dužnik učini cesionaru³³ kao ovlaštenoj osobi i prema odredbi iz čl. 164. st. 1. ZOO/05.

Notifikacija je obveza cedenta koja proizlazi iz ugovora o cesiji i na koju se ne primjenjuje paritet oblika, stoga se može izvršiti u bilo kojem obliku.³⁴ Jedina je implikacija uslijed izostanka cedentove notifikacije dužnika, pa dužnik njemu ispuni obvezu, a ne cesionaru, to što se obveza, koja je time valjano ispunjena, gasi. Doduše, dužnikov odnos prema cedentu nije vezan samo uz notifikaciju o učinjenoj cesiji, već i uz činjenicu dužnikova znanja o obavljenoj cesiji, stoga su moguće dvije situacije. U prvoj (1) situaciji, u kojoj dužnik nije znao za cesiju te namiri dugovanje cedentu nakon perfekcije cesije, ali prije notifikacije, obveza se gasi jer je ispunjenje valjano. Drugu (2) situaciju predstavlja činjenica dužnikova znanja o perfekciji cesije, premda mu ono nije bilo notificirano – ako tada namiri dugovanje cedentu, obveza se nije ugasila i dužan ju je ispuniti cesionaru. Ugasit će se tek s namirenjem cesionara, a od cedenta dužnik će imati pravo na zahtjev iz stjecanja bez osnove (platež neduga).³⁵ Posebnu važnost notifikacija ima u slučaju višestrukog ustupanja. Naime, ustupi li stari vjerovnik cijelu tražbinu raznim osobama, tražbina pripada onoj osobi o kojoj je cedent najprije obavijestio dužnika ili koja se prva od više njih javila dužniku te je tada samo ta osoba cesionar.³⁶

²⁹ F, I., Ivančić, V., *op. cit.* (bilj. 25), str. 3–11; Slakoper, Z.; Mihelčić, G. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 26), str. 382.

³⁰ Klarić, P.; Vedriš, M., *op. cit.* (bilj. 21), str. 444–445.

³¹ Milotić, I.; Ivančić, V., *op. cit.* (bilj. 25), str. 3–11; Slakoper, Z.; Mihelčić, G., *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 26), str. 380.

³² Horvat, M., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017, str. 312.

³³ Slakoper, Z.; Gorenc, V.; Bukovac Puvača, M., *op. cit.* (bilj. 28), str. 377–379, 382.

³⁴ Slakoper, Z.; Mihelčić, G. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 26), str. 382.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ *Ibid.*, str. 389.

Razumijevanja radi, potrebno je uočiti kako se, iako je riječ o dvostrano-obveznom pravnom poslu, radi o tzv. trostranom pravnom odnosu, u kojem je potrebno razlikovati: (1) odnos između cedenta i dužnika, zatim (2) odnos cedenta i cesionara te naposljetku (3) odnos cesionara i dužnika.³⁷ Prvu (1) razinu odnosa, odnos cedenta i dužnika, predstavlja prethodni pravni odnos, u koji stupa cesionar sa svim pravima i obvezama cedenta prema dužniku, koji ostaje isti te čije dužnosti ostaju jednake, kao i određena prava koja je imao prema cedentu, koji ga mora izvijestiti o promjeni zbog pravnih posljedica. Druga (2) razina odnosa, odnos cedenta i cesionara, nastaje u trenutku valjanog sklapanja ugovora o cesiji, koji je konsenzualan i načelno neformalan ugovor, jer je cesija akcesoran ugovor, koji bi, sukladno načelu pariteta, ako bi oblik ugovora predstavljao pretpostavku valjanosti ugovora iz kojeg se tražbina ustupa (cedira), bio formalan ugovor.³⁸ Pravni temelj može biti bilo koji pravni odnos iz kojega proistječe cedentova tražbina prema dužniku, u slučaju naplatne cesije cedent odgovara cesionaru za postojanje ustupljene (cedirane) tražbine,³⁹ odgovornost za veritet, te do visine iznosa, odgovornost za bonitet. Treću (3) razinu odnosa predstavlja odnos između cesionara i dužnika, naime on nastaje saznanjem dužnika za obavljenju cesiju, cesionar ima ista prava po obujmu i po sadržaju koja je imao cedent do ustupanja, a osim glavne tražbine prelaze na njega i sva sporedna prava. Prema odredbi iz čl. 84. st. 2. ZOO/05 ne smije pogoršati položaj dužnika.⁴⁰ Poseban oblik predstavlja cesija radi ispunjenja (tzv. inkaso cesija) u odredbama iz čl. 88. st. 3. ZOO/05, kod koje cedent svoju tražbinu iz prethodnog pravnog odnosa prema dužniku ustupa cesionaru kako bi je ovaj naplatio od dužnika i time namirio svoju tražbinu koju ima prema cedentu.⁴¹

Odredbe o sporednim pravima imaju dispozitivni karakter, stoga ugovorne strane mogu prijelaz sporednih prava isključiti, ali i proširiti, prema odredbi iz čl. 81. st. 1. ZOO/05.⁴² Kamate kao sporedna prava dijele sudbinu glavnog ugovora, tako da cesionar preuzima tražbinu sa svim sporednim pravima.⁴³ Kako bi mogao poduzimati radnje radi ostvarivanja tražbine, nužno je da cesionar ima dokaze kojima će se legitimirati dužniku kao novi vjerovnik, ali i u mogućem odnosu prema trećima. Poseban modalitet predstavlja zasnivanje registarskog založnog prava. U slučaju hipoteke na nekretnini dužnika potrebno je

³⁷ Slakoper, Z.; Mihelčić, G. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 26), str. 377.

³⁸ *Ibid.*, str. 381.

³⁹ *Ibid.*, str. 383–384.

⁴⁰ Slakoper, Z.; Mihelčić, G., *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 26), str. 385.

⁴¹ Velaj, H., Ustup potraživanja – cesija (II. dio), *op. cit.* (bilj. 26), str. 192–197; Slakoper, Z.; Mihelčić, G. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 26), str. 386–387; Ćesić, Z., Komentar Zakona o obveznim odnosima, Knjiga prva, Glava I. – Glava VII. (čl. 1. – čl. 246.), Libertin naklada, Rijeka, 2021, str. 236–237.

⁴² Slakoper, Z.; Mihelčić, G. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 26), str. 381.

⁴³ *Ibid.*, str. 381–382.

obaviti odgovarajući upis u zemljišnu knjigu, dok specifičan odnos predstavlja odnos fiducije, u kojem vjerovnik postaje nositelj prava vlasništva, koje mu je postojanjem tražbine vremenski ograničeno.⁴⁴

3.3. Razlozi nevaljanosti – nišetnost i pobojnost

U slučaju inkriminiranog ponašanja kvalificiranog kao kazneno djelo protupravne naplate iz čl. 323. KZ/11 građanskopravni aspekt možemo promatrati kroz razloge nišetnosti predmetnog ugovora, i to na dvije razine: (1) na vjerovničkoj razini, gdje je on aktivna strana koja ima tražbinu, čiji su konstitutivni elementi subjektivno pravo i zahtjev za njegovim ispunjenjem, te (2) na dužničkoj, gdje je on pasivna strana, te imamo dugovanje, gdje su konstitutivni elementi dug i odgovornost za taj dug.

Događa se da doložni vjerovnici ili tzv. utjerivači dugova prisiljavaju dužnika na sklapanje ugovora aktima nasilja i zastrašivanja, uslijed kojih se uopće ne očituje stranačka volja, već ih druga strana, upotrebom fizičke sile (lat. *vis absoluta*), navodi na potpisivanje ugovora, koji je prema odredbi iz čl. 279. st. 3. ZOO/05 nišetan. S druge strane, nedopuštena prijetnja (lat. *vis compulsiva*), u korelaciji sa sklapanjem ugovora, prema odredbi iz čl. 279. st. 1. ZOO/05, kao „*akt zastrašivanja*“ koji mora biti u uzročnoj vezi s izazivanjem opravdanog straha kod druge strane, izaziva pobojnost ugovora.⁴⁵ Jednako tako čest je slučaj sklapanja prividnog ugovora iz čl. 285. ZOO/05, kojim se prikriva stvarni razlog predmetne radnje, što također izaziva nišetnost simuliranog ugovora. Odredbom iz čl. 327. ZOO/05 nije ograničen krug legitimiranih osoba, dok je odredbom iz čl. 328. ZOO/05 temporalno neograničeno isticanje nišetnosti.

3.4. Prisilno ostvarivanje

U slučaju dužnikova neurednog ispunjenja vjerovnici se odlučuju na podizanje kaznenih prijava, u kojima sumnjiče dužnika kako je svojim ponašanjem ostvario biće kaznenog djela prijave, kao određeni oblik legitimnog pritiska,⁴⁶ dok se doložni vjerovnici odlučuju sami ili uz pomoć utjerivača dugo-

⁴⁴ Gavella, N. i sur., *Stvarno pravo*, sv. 2, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 2008, Narodne novine, Zagreb, str. 477–479, 482, 494–495.

⁴⁵ Slakoper, Z.; Mihelčić, G. *et. al., op. cit.* (bilj. 26), str. 647–650.

⁴⁶ Gluščić, S., III. Izvidi, istraživanje i istraga, u: Đurđević, Z.; Gluščić S., *Kazneno procesno pravo: Primjerovnik*, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2014, str. 66 (primjer br. 32).

va,⁴⁷ aktima nasilja i zastrašivanja, namiriti tražbinu. U redovnim okolnostima svatko je ovlašten štiti svoja subjektivna (građanska) prava kroz djelatnost redovnih sudova i drugih tijela javne uprave te se prisilna naplata dospjele, a neispunjene tražbine ostvaruje kroz ovršni postupak,⁴⁸ u kojem sud nastupa kao nositelj ovršne, pravnozaštitne funkcije te ima pravo i ovlast primjenjivati legitimna sredstva prisile.⁴⁹ U iznimnim okolnostima, još od vremena rimskog klasičnog pravnika Ulpijana, poznat je institut samopomoći,⁵⁰ čiju je primjenu zakonodavac ograničio na zakonom određene slučajeve, u kojima bi zbog zakasnele intervencije države nastupila nepopravljiva šteta, stoga pravnozaštitne funkcije državnog intervencionizma supstitucijom delegira na samopomagatelja.⁵¹ Ustupanjem, odnosno davanjem naloga tzv. utjerivačima dugova, stvorena je nedopuštena pobuda, koja uz kumulativno ispunjenje određenih pretpostavki iz čl. 273. ZOO/05 također ima za posljedicu ništetnost ugovora.⁵² S takvim činjenicama vezuje se nastanak izvanugovornog obveznog odnosa, temeljem građanskog delikta, koji nastaje bez obzira na volju strana,⁵³ te dužnik, ako bi bio izložen protupravnim radnjama doložnog vjerovnika, ima pravo pozivati se na razloge ništetnosti predmetnog ugovora.⁵⁴ S obzirom na to da se

⁴⁷ Matešić, D.; Horvat, K., *op. cit.* (bilj. 16), str. 455–461.

⁴⁸ Dika, M., *Građansko ovršno pravo, I. knjiga, Opće građansko ovršno pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2007, str. 4–10.

⁴⁹ Naime, hrvatski je zakonodavac 8. 10. 1991. donio Zakon o preuzimanju Zakona o izvršnom postupku, koji je kao savezni jugoslavenski zakon bio u primjeni od 1. 10. 1978. do 8. 10. 1991. (dalje: ZIP/78, NN, 53 – 1296/1991). Primjenjivao se do 11. 8. 1996., kada je stupio na snagu prvi hrvatski Ovršni zakon (dalje: OZ/96, NN, 57 – 1158/1996), koji se pak primjenjivao do 18. 12. 2010. Tada je stupio na snagu drugi po redu hrvatski Ovršni zakon (dalje: OZ/10), koji je bio u primjeni do 15. 10. 2012., kada je stupio na snagu posljednji, treći hrvatski Ovršni zakon (dalje: OZ/12), koji je trenutačno na snazi.

⁵⁰ Stojčević, D.; Romac, A., *Dicta et regulae iuris*, latinska pravna pravila, izreke i definicije sa prevodom i objašnjenjima, peto dopunjeno izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1989, str. 546, Ulpianus – D. 43, 16, 1, 27 – C. J. 8,4,1; (lat.) „*Vim vi repellere licet, modo fiat moderamine inculpatae tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad propulsandam iniuriam*“; (hrv.) Dozvoljeno je silu odbiti silom, samo da bude u granicama nužne obrane, i ne smije služiti za osvetu, nego samo za odbijanje nepravde.

⁵¹ Gorenc, V., *op. cit.* (bilj. 15), str. 34–35.

⁵² Odredbom iz čl. 273. st. 2. u vezi s čl. 2. ZOO/05 nedopuštena pobuda kod sklapanja nekog ugovora uzrokuje ništetnost ako su kumulativno ispunjene sljedeće pretpostavke, (1) nedopuštenost pobude (u vezi s čl. 2. ZOO/05), zatim (2) da je bila od bitnog utjecaja na odluku jedne strane za pristanak na sklapanje ugovora, te naposljetku (3) da je druga ugovorna strana znala ili je morala znati kako je upravo ta nedopuštena pobuda bila od bitnog značaja za drugu ugovornu stranu da pristane na sklapanje ugovora.

⁵³ Gorenc, V., *op. cit.* (bilj. 15), str. 3.

⁵⁴ Naime, odredbom iz čl. 327. ZOO/05 nije ograničen krug ovlaštenih osoba koje se mogu pozivati na ništetnost te osim ugovornih strana to mogu biti i treće osobe, nadležno državno odvjetništvo, ali i sud je dužan po službenoj dužnosti (*ex officio*) paziti na ništetnost pojedinog ugovora te ako bi *in concreto* ustanovio postojanje takvih elemenata, donosi deklaratornu od-

radi o prethodnom građanskopravnom odnosu važnom za postojanje kaznenog djela, uslijed oglašavanja predmetnog ugovora ništetnim, kao prethodnog pitanja za kazneni sud, on ne bi bio vezan utvrđenim činjenicama do kojih je došao građanski sud, dok bi s druge strane građanski sud bio vezan odlukom kaznenog suda u slučaju da je pravomoćnom presudom utvrđeno postojanje kaznenog djela i krivnje počinitelja kao kaznenopravnog pitanja koje daje odgovor na građanskopravno pitanje.⁵⁵ Naime, u slučaju da je kaznenim djelom prouzročena štetna radnja iz koje proizlazi građanski delikt, dakle neovisno o prethodnom građanskopravnom odnosu, nastaje novi izvanugovorni odnos iz temelja odgovornosti za štetu između štetnika (doloznog vjerovnika ili utjerivača dugova) i oštećenika (dužnika).⁵⁶

4. KAZNENOPRAVNI ASPEKT

4.1. Pojam protupravne naplate

Protupravna naplata predstavlja samostalno kazneno djelo *sui generis*, koje čini doložni vjerovnik ili utjerivač dugova (po nalogu doloznog vjerovnika), u čijim su modalitetima izvršenja imanentni akti nasilja i zastrašivanja radi utjerivanja (namirivanja) tražbine koju je dužnik dugovao njemu ili drugome. Inkrimiranim ponašanjem zakonodavac je sankcionirao jednu od derivacija reketarenja,⁵⁷ delinkventskog ponašanja, koje kao teško kazneno djelo općeg ugrožavanja javnog reda ima svoja posebna obilježja i okolnosti te koje se kao takvo modificiralo iz reketarenja, temeljnog pojavnog oblika, delikta nasilja striktnog gangsterskog tipa.

Za potrebe ovoga rada potrebno je izložiti kratki historijat vremenskog polja primjene različitih kaznenopravnih režima, koji možemo divergirati na sljedeća razdoblja kaznenopravnih režima. Prvo (1) razdoblje vremenskog polja obuhvaća primjenu kaznenopravnog režima iz KZRH od 8. 10. 1991. do 1. 1. 1998. godine, unutar kojega imamo dva podrazdoblja. Prvo se odnosi na podrazdoblje u kojem inkriminirano ponašanje nije bilo kriminalizirano

luku kojom predmetni ugovor oglašava ništetnim *ex tunc*, kao da nikada nije ni postojao (lat. *negotium nullum*).

⁵⁵ Kaleb, Z., Djelovanje parnične presude na kazneni postupak, Pravo i porezi, br. 10, 2007, str. 20–24.

⁵⁶ Klarić, P.; Vedriš, M., *op. cit.* (bilj. 21), str. 583–587, 644–646.

⁵⁷ U hrvatskom kaznenom zakonodavstvu delinkventsko ponašanje tzv. utjerivanje dugova kao samostalno kazneno djelo inkriminirano je tijekom tzv. mini kaznene reforme iz 1996., kada su novost predstavljale inkriminacije ponašanja koja do tada nisu bila kriminalizirana, odnosno kada su postojeće inkriminacije postrožene te su dobile teži značaj.

kao samostalno kazneno djelo, od 8. 10. 1991. do 12. 4. 1996. godine, a potom je nakon tzv. mini kaznene reforme uslijedilo drugo podrazdoblje, od 12. 4. 1996. do 1. 1. 1998. godine, kada je došlo do kriminalizacije ponašanja kao kaznenog djela protupravne naplate, sadržane u odredbi iz čl. 199.a noveliranog KZRH. Drugo razdoblje, od 1. 1. 1998. do 1. 1. 2013. godine, odnosi se na vremensko razdoblje primjene kaznenopravnog režima KZ/97, kada je predmetno kazneno djelo renumerirano, čl. 330. KZ/97, ali je sadržajno ostalo jednakog opisa kao u prethodnom zakonu. Od 1. 1. 2013. godine uslijedilo je treće razdoblje primjene kaznenopravnog režima KZ/11, kada je u odredbama iz čl. 323. KZ/11 predmetno kazneno djelo doživjelo značajne terminološke i stilizacijske obrade.

Naime, odredbom iz čl. 199.a st. 1. KZRH, kojoj je sadržajno odgovarala i odredba iz čl. 339. KZ/97, kazneno djelo protupravne naplate čini onaj „*tko radi naplate duga*“, što predstavlja specijalnu namjeru utjerivanja (naplaćivanja), „*uporabom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će neposredno napasti na život ili tijelo te osobe ili njoj bliskih osoba, oduzme tuđu pokretnu stvar*“, što predstavlja modalitet izvršenja radnje, te objekt predmetnog kaznenog djela nije bio najjasnije određen. Nomotehnički, suvremenom formulacijom iz odredbe sadržane u čl. 323. st. 1. KZ/11, zakonodavac je iz temelja normirao predmetno kazneno djelo, što se postiglo kvalitetnijom gramatičkom i teleološkom intervencijom u zakonski opis bića kaznenog djela, čime je postignuta jača diferencijacija prema iznudi. Zakonodavac je zatim ispravno postupio unijevši građanskopravni pojam tražbine te sankcioniravši ponašanje doloznog vjerovnika (kojem žrtva duguje) i utjerivače dugova (ako dužnik duguje drugoj osobi). Naime, kazneno djelo protupravne naplate čini onaj „*tko od drugog silom ili ozbiljnom prijetnjom naplati tražbinu koju ovaj duguje njemu ili drugoj osobi*“. Odredba je u kaznenopravnom režimu primjene KZ/11 deskriptivno u značajnoj mjeri skraćena, postignut je sažet i koncizan opis bića kaznenog djela kako u temeljnom obliku tako i u kvalificiranim oblicima, čime je do izražaja došla jasnija divergencija prema kaznenom djelu prisile,⁵⁸ odnosno iznude,⁵⁹ dok je samovlast⁶⁰ dekriminalizirana i prepuštena građanskom za-

⁵⁸ Odredba o kaznenom djelu prisile, sadržana u čl. 138. KZ/11, shvaćena u vremenskom polju primjene, sadržajno u potpunosti odgovara odredbi iz čl. 128. KZ/97, koja se odnosila na predmetno kazneno djelo, dok sadržajno odgovara i odredbi iz čl. 51. KZRH, terminološki naslovljenog kao kazneno djelo prinude.

⁵⁹ Odredba o kaznenom djelu iznude, sadržana u čl. 243. KZ/11, shvaćena u vremenskom polju primjene, sadržajno u potpunosti odgovara odredbi iz čl. 234. KZ/97, koja se odnosila na predmetno kazneno djelo, dok samo dijelom sadržajno odgovara odredbi iz čl. 140. KZRH, koja se odnosila na predmetno kazneno djelo, jer u čl. 140. st. 1. KZRH zakonodavac navodi „namjeru“, dok u odredbi iz čl. 243. st. 1. KZ/11, odnosno iz čl. 234. st. 1. KZ/97, navodi „cilj“.

⁶⁰ Predmetno je kazneno djelo bilo sadržano u odredbama iz čl. 329. KZ/97, ranije iz čl. 199. KZRH. Prilikom donošenja novog KZ/11 zakonodavac je odustao od inkriminacije sa-

konodavstvu. Nastavljajući uhodani koncept predmetnog kaznenog djela kao delikta nasilja,⁶¹ zakonodavac ga ostavlja među odredbama iz Glave tridesete (XXX.) KZ/11, naslovljene kao „*Kaznena djela protiv javnog reda*“, gdje je normativno uklopljen niz kaznenih djela iz domene nasilničkog i organiziranog kriminaliteta. Naime, u toj kaznenoj glavi smještena su raznovrsna kaznena djela, ali je zakonodavac predvidio jedinstveni objekt svoje kaznenopravne zaštite kao javni red u najširem smislu (lat. *Ordine publicum*). Zbog takva heterogenog skupa raznovrsnih kaznenih djela, po sadržaju i karakteristikama, koji je jedna od značajki ove glave Kaznenog zakona, nije, doduše, moguće govoriti o jedinstvenom objektu zaštite.

Prema općim klasifikacijama kaznenih djela⁶² kazneno djelo protupravne naplate po svojim karakteristikama, sadržano u odredbi iz čl. 323. KZ/11, predstavlja opće kazneno djelo (lat. *delictum communium*) jer pripada grupi kaznenih djela kojima svojstvo počinitelja ne sužava krug. Zatim, prema broju radnji, predstavlja složeno, višeaktno (dvoaktno) kazneno djelo, jer se sastoji od dvije radnje: prvo, alternativno postavljene sile ili ozbiljne prijetnje, te drugo, namirivanja tražbine. Složeno je kazneno djelo jer u sebi involvira inkriminirana ponašanja iz domene nasilničkog kriminaliteta, koja ugrožavaju javni red, odnosno ovršni postupak, kao primarni zaštitni objekt, ali podredno obuhvaća elemente ponašanja iz domene imovinskog kriminaliteta, poput iznude iz čl. 243. KZ/11, odnosno razbojništva iz čl. 230. KZ/11, stoga možemo govoriti kako se kao sekundarni zaštitni objekt pojavljuje imovina dužnika (shvaćena u građanskopravnom kontekstu). Radi se o nepravom složenom kaznenom djelu stoga što je prva radnja protupravna, dok je druga dopuštena. Radi se o komisivnom deliktu urbanog, gangsterskog tipa, koji se modificirao iz reketarenja, delinkventskog ponašanja prisutnog unutar imigrantske kriminalne supkulture urbanih sredina američkih gradova početkom 1920-ih, da bi se nakon kraja Drugog svjetskog rata kao obrazac delinkventskog ponašanja proširio unutar sličnih supkultura u zapadnoj Europi. Završetkom Hladnog rata, krahom socijalizma i početkom tranzicije tijekom 1990-ih raširio se i u postsocijalističkim državama srednje i istočne Europe, pa tako i unutar kriminalne supkulture u Hrvatskoj.⁶³

movlasti kao kaznenog djela te je navedeno ponašanje dekriminalizirano. Prema načelu zakonitosti, za ubuduće (*in futuro*), u nedostatku ostvarenja elemenata nekog drugog kaznenog djela, prepušteno je stranama potražiti put zaštite i ostvarivanja subjektivnih građanskih prava kroz parnični postupak na građanskim sudovima.

⁶¹ Horvatić, Ž. *et al.*, Rječnik kaznenog prava, Masmedia, Zagreb, 2002, str. 61.

⁶² Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., Kazneno pravo – opći dio, kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, 1. izd., Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017, str. 34.

⁶³ Rush, G. E. *op. cit.* (bilj. 14), str. 201, 296–297; Siegel, D.; Nelen, H. *op. cit.* (bilj. 14), str. 16, 74–75; Singer, M. *et al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 642–643.

S obzirom na to da nastupanje posljedica ulazi u biće kaznenog djela, protupravna naplata predstavlja materijalno kazneno djelo, dok s obzirom na karakter nastupa posljedice, kao efektivne opasnosti, predstavlja kazneno djelo konkretnog ugrožavanja. Kao primarni objekt zaštite gramatičkim tumačenjem opisa bića kaznenog djela pojavljuje se javni red, odnosno specijalno ovršni postupak, ali podredno teleološkim tumačenjem dolazimo do sekundarnog objekta zaštite, a to je imovina dužnika, koju je zakonodavac prohibitivnom normom zaštitio od samovoljnih i nasilnih zadiranja doloznih vjerovnika. Stoga predmetno kazneno djelo svrstavamo u složena kaznena djela te je vidljiva bliskost s razbojništvom, koje je, doduše, imovinski delikt, ali kod njega se također zaštićuju dva pravna dobra, (primarno) imovina, ali i (sekundarno) osobna sloboda i sigurnost.⁶⁴ U inkriminiranom ponašanju sadržana su obilježja nasilničkog i imovinskog kriminaliteta. Nomotehnički gledano, supstantivna misao koja je vodila hrvatskog zakonodavca kod koncepcije protupravne naplate kao samostalnog kaznenog djela bila je usvajanje modela u kojem bi primarni objekt zaštite bio javni red kroz šticeenje ovršnog postupka od ekscen-snih ponašanja grupa ili pojedinaca koji se služe aktima nasilja i zastrašivanja prilikom ostvarivanja namjere utjerivanja (namirivanja) tražbine, dok bi to podredno, kao prateći sekundarni objekt zaštite, trebala biti imovina dužnika, koja je izvršenjem radnji iz opisa bića kaznenog djela također ugrožena od protupravnih presizanja, ali čiju primarnu zaštitu zakonodavac, zbog fragmentarnog i supsidijarnog karaktera kaznenog prava, stavlja u okvire građanskog prava.

Protupravnoj naplati imanentno je nasilničko ponašanje kao opće obilježje djela iz grupe nasilničkog kriminaliteta. Njemačko zakonodavstvo govori o deliktu nasilja, dok angloamerička zakonodavstva govore o tzv. *criminal violence*.⁶⁵ Pojedinačna agresija predstavljala bi psihološku reakciju, ali zbog izrazite društvene opasnosti i nedopustivosti takva ponašanja, kao i šireg društvenog karaktera koji je imanentan društvenim fenomenima, zakonodavac se tijekom razdoblja postsocijalističke Hrvatske odlučuje za prividnu borbu s novim pojavnim oblicima organiziranog kriminaliteta te je *ratio legis* odredbe bio u strogom sankcioniranju inkriminiranog ponašanja kao kaznenog djela budući da nitko u državi i pored države nema pravo na protupravno, samovoljno i supstituirano ovlaštenje u raspolaganju nad legitimnim sredstvima prinude, koje si država ultimativno pridržava.⁶⁶ Iako predstavlja pojavni oblik delikventskog ponašanja, odnosno nasilničkog kriminaliteta gangsterskog tipa, po strukturi kataloških kaznenih djela anticipira izrazita obilježja organiziranog krimina-

⁶⁴ Dujmović, Z., Kriminalitet razbojništava i neke karakteristike njihovih izvida, *Kriminologija & socijalna integracija*, god. 6, br. 1, 1998, str. 33–42.

⁶⁵ Singer, M. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 420–421.

⁶⁶ Malešević, S., *Sociologija rata i nasilja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2011, str. 68.

liteta, ne mora se nužno raditi o istome, ali se u inkriminiranom ponašanju na površini prikazuje razlikovanje (divergencija) između klasičnog grupnog i organiziranog kriminaliteta, kojem je svojstven akomodirani (adaptibilni, prilagodljivi) zločinački holding s organiziranim i umreženim legalnim i ilegalnim aktivnostima, ali ostaje mu immanentna upotreba sredstava nasilja i zastrašivanja⁶⁷ te hijerarhija od nalogodavca preko posrednih do neposrednih izvršitelja, koji se u toj kaskadi kriminalnih odnosa ne moraju nužno i poznavati.

Nastavno, radi se o materijalnom kaznenom djelu jer sadrži posljedicu koja se sastoji u naplati tražbine, silom ili ozbiljnom prijetnjom. Također, kao i većina materijalnih kaznenih djela, predstavlja kazneno djelo povređivanja jer se sastoji u remećenju javnog reda, specijalno ovršnog postupka, koji je prohibitivnom normom ovog kaznenog djela određen za objekt zaštite. S obzirom na odnos prema tako stvorenom protupravnom stanju predstavlja trenutno kazneno djelo, a prema načinu izvršenja, koji se sastoji u aktivnoj radnji remećenja prohibitivne norme, predstavlja kazneno djelo činjenja, odnosno komisioni delikt.

4.2. Struktura kaznenog djela

Strukturu odnosno elemente kaznenog djela čine radnja, biće kaznenog djela, protupravnost i krivnja,⁶⁸ koji su zajednički svim kaznenim djelima te se moraju ostvariti kako bi se moglo govoriti o postojanju kaznenog djela u formalnom (pravnom) smislu. Kod protupravne naplate inkriminirano je delinkventsko ponašanje kojim se dolozni vjerovnici i utjerivači dugova koriste aktima nasilja i zastrašivanja⁶⁹ kako bi namirili tražbinu, čime se narušava javni red, odnosno ovršni postupak, kao primarni objekt zaštite, od ekscesa pojedinaca, kao jedini pravni put prisilnog namirivanja tražbine, kroz sudbena tijela kao ovlaštene nositelje pravnozaštitne funkcije za provođenjem singularne egzekucije nad dijelovima imovine dužnika, koja je sekundarni objekt zaštite. Tek je odredbama iz čl. 323. KZ/11 zakonodavac postigao kvalitativno i kvantitativno razgraničenje zakonskog opisa kaznenih djela protupravne naplate od inkriminacija iz bića kaznenih djela iznude, prisile i samovlasti, od kojih je posljednja stupanjem na snagu KZ/11 dekriminalizirana.

⁶⁷ Sačić, Ž., Organizirani kriminal, metode suzbijanja, Informator, Zagreb, 2001, str. 11.

⁶⁸ Novoselec, P., Novine u Općem dijelu novog Kaznenog zakona, Informator, br. 6044, 8. 2. 2012., str. 1–3; Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *op. cit.* (bilj. 62), str. 1.

⁶⁹ Horvatić, Ž. *et al.*, Rječnik kaznenog prava, *op. cit.* (bilj. 61), str. 451.

4.3. Radnja

Radnja predstavlja važnu komponentu i samu suštinu kaznenog djela, izraženu kroz ponašanje koje je protupravno i skrivljeno, kojim se ostvaruje biće kaznenog djela.⁷⁰ U ovom slučaju ona se sastoji u aktivnom ponašanju (djelovanju) počinitelja, koje je protivno implicate sadržanoj prohibitivnoj normi,⁷¹ a sastoji se u protupravnoj i samovoljnoj prisilnoj naplati tražbine kroz akte nasilja i zastrašivanja kojima se počinitelj služi u modalitetu izvršenja sredstvima fizičke sile i ozbiljne prijetnje.⁷² Oni ne moraju nužno biti kumulativno ispunjeni, već alternativno⁷³ fizička sila⁷⁴ ili ozbiljna prijetnja, dok u modalitetima izvršenja to izgleda kao da će napasti na život i zdravlje samog dužnika ili bliske mu osobe, može koristiti oružje ili opasno oruđe. Vidljivo je kako se radi o pravom složenom kaznenom djelu, koje u sebi inkorporira prisilu iz čl. 138. te iznudu iz čl. 243. KZ/11, od kojih se razlikuje po specijalnoj namjeri utjerivanja, koja je usmjerena na utjerivanje, odnosno namirenje tražbine. Kao objektivni element kažnjivosti potrebna je egzistencija prethodnog građanskopravnog odnosa, u kojem vjerovnik ima tražbinu usmjerenu prema dužniku, ali se odlučuje na neprimjeren modalitet primjene akata nasilja i zastrašivanja prilikom ostvarivanja, tj. zlouporabu svojeg subjektivnog prava, te se postojanje tog prethodnog građanskopravnog odnosa između počinitelja (doloznog vjerovnika, odnosno utjerivača dugova) i žrtve, odnosno oštećenika (dužnika) treba utvrditi *in concreto*, odnosno u svakom pojedinom slučaju.

Modalitet izvršenja radnje sastoji se u aktima nasilja, agresiji koju počinitelj poduzima s izravnom namjerom, koja je „*instrumentalna (specifična) agresija usmjerena dobivanju, ili zadržavanju određenih objekata ili pozicija ili prihvaćanja željenih aktivnosti*“. Može biti „*izravna (direktna)*“, u ovom slučaju usmjerena prema osobi dužnika, odnosno „*neizravna (prenesena) agresija*“, koja se „*izražava prema supstituiranim ciljevima (što mogu biti druge osobe, ali i neki neživi objekti)*“. To je sadržano u odredbi iz čl. 323. st. 2., koja govori o verbalnoj prijetnji da će „*izravno napasti život ili tijelo dužnika ili druge osobe*“.⁷⁵ Kao oblik izvršenja radnje kojom se ostvaruje biće kaznenog djela protupravne naplate, sadržano u odredbi iz čl. 323. KZ/11, predstavlja moda-

⁷⁰ Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Peto izmijenjeno izdanje, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, 2016, str. 102–104.

⁷¹ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *op. cit.* (bilj. 62), str. 12.

⁷² Cvitanović, L. *et al.*, Kazneno pravo: posebni dio (1. izd.), Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, str. 148–149.

⁷³ Garačić, A., Novi Kazneni zakon, Organizator, Zagreb, 2013, str. 627; presuda Žup. suda u Bjelovaru posl. br. Kž-349/09 od 29. 7. 2010. godine.

⁷⁴ Cajner, I.; Kovčo, I., *op. cit.* (bilj. 1), str. 431–452.

⁷⁵ Žužul, M., Agresivno ponašanje: psihologijska analiza, Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb, 1989, str. 49, 52, 55.

litet instrumentalnog nasilja. Tim aktom nasilja, odnosno zastrašivanja, počinitelj je „u stanju vrlo smireno prijetiti (fizičkim) napadom s ciljem (u namjeri) da dobije (namirenje tražbine, odnosno) ono što želi, (u slučaju verbalnih prijetnji koriste se) prijetee riječi i fraze, prijeteci ton. Osoba prvo postavlja jasan i snažno izražen zahtjev, zatim prijeti nanošenjem fizičkih ozljeda ukoliko se njenom zahtjevu ne bude udovoljilo, pri čemu ponekad čini štetu na stvarima koje pripadaju žrtvi.“⁷⁶ Počinitelji uglavnom posežu za racionalno usmjerenim nasiljem jer je njihova esencijalna pobuda koristoljublje, odnosno namjera bogaćenja u vidu namirenja tražbine uz primjenu akata nasilja i zastrašivanja, te u pravilu svako nasilje i zastrašivanje prestaje kad postignu svoj cilj. Iznimke može predstavljati sekundarno motivirano nasilje i izražena želja za izživljavanjem, npr. u kriminalnom događaju iz lipnja 1993. godine, kada je skupina okrivljenika od oštećenice kao zajmoprimke agencije za posredovanje u dodjeli zajma prilikom tzv. utjerivanja dugova,⁷⁷ ne legitimirajući se kao njezini vjerovnici, ni kao cesionari, ni kao nalogoprimci, aktima nasilja i zastrašivanja prisiljavala oštećenicu da im ispiše obveznicu⁷⁸ u kojoj, navođena njihovim usmenim diktatom pod proizvedenim izvanrednim okolnostima, na sebe preuzima, u svrhu pojačanja i uspješnog namirivanja iz obveznog odnosa, čak širu obvezu od novčane, i to obvezu raspolaganja svojim i tuđim životima.⁷⁹ U slučaju primjene fizičke sile nije potrebno nastupanje tjelesnih ozljeda kao pratećeg djela jer je dovoljna već sama upotreba sile ili ozbiljne prijetnje, kod koje je žrtva pobjegla iz ugostiteljskog objekta, pritom vičući prolaznicima „Upomoć, zovite policiju!“ Time je počinitelj ostvario biće kaznenog djela protupravne naplate u pokušaju.⁸⁰ Ugrožavanje osobne sigurnosti kroz akt zastrašivanja u vidu ozbiljne prijetnje predstavlja modalitet „slanja poruka prijeteećeg sadržaja preko društvene mreže Facebook“⁸¹

Posebno težak oblik predstavlja počinjenje u sudioništvu,⁸² a naročito teški, kvalifikatorni oblik predstavlja osnovana sumnja za počinjenje protupravne naplate u sastavu zločinačkog udruženja,⁸³ odnosno odredba iz čl. 323. u svezi s čl. 329. KZ/11,⁸⁴ koje je kao takvo immanentno organiziranom kriminalitetu.

⁷⁶ Klarić, D., *Bezvremeno nasilje*, Znanje daje sigurnost, Zagreb, 2021, str. 53.

⁷⁷ Presuda i rješenje VSRH, posl. br. I Kž 155/1996-5 od 12. 6. 1996.

⁷⁸ Klarić P.; Vedriš M., *op. cit.* (bilj. 21), str. 473.

⁷⁹ Presuda i rješenje VSRH posl. br. I Kž 155/1996-5 od 12. 6. 1996.

⁸⁰ Presuda Županijskog suda u Sisku posl. br. Kž 175/2021-9 od 25. 5. 2022.

⁸¹ Presuda Županijskog suda u Osijeku posl. br. Kž 317/2021-4 od 3. 12. 2021.

⁸² Presuda VSRH posl. br. I Kž 1061/04-6 od 14. 11. 2006.

⁸³ Presuda VSRH posl. br. II Kž 35/2021-4 od 12. 11. 2020.

⁸⁴ Garačić, A., Što nam donosi novi Kazneni zakon i njegove izmjene i dopune prije stupanja na snagu, Informator, br. 6148, 6. 2. 2013., str. 1–3. U novi KZ/11 zakonodavac je unio kvalifikatorne okolnosti kod više kaznenih djela koja su počinjena u sastavu grupe ili zločinačke organizacije jer je u vrijeme važenja KZ/97 državni odvjetnik podizao optužnicu za

Dakle, upravo iz navedenog može se govoriti o jednom od pojavnih oblika reketarenja, protupravnog ponašanja koje ne predstavlja samostalno kazneno djelo, nego se ostvaruje u biću drugih kaznenih djela, poput iznude, razbojništva, otmice, ali i protupravne naplate i dr. Naime, ispravno zaključuje Savić, kad tražbina postoji te je zahtjev za njezinim ispunjenjem u granicama regularnog, onda se inkriminiranim ponašanjem počinitelja, koji u namjeri utjerivanja koristi akte nasilja i zastrašivanja, ostvaruje biće kaznenog djela protupravne naplate, dok u slučaju kad je tražbina nepostojeća, odnosno kad zahtjev za ispunjenjem znatno prelazi granice s naslova postojećeg dugovanja, onda se inkriminiranim ponašanjem počinitelja koji u namjeri utjerivanja koristi akte nasilja i zastrašivanja ostvaruje biće kaznenog djela iznude,⁸⁵ te je tu vidljiva divergencija između protupravne naplate i iznude.⁸⁶ Usprkos tome što je protupravna naplata normirana kao delikt nasilja, iznuda je normirana primarno kao imovinski delikt, ali, za razliku od razbojništva, kod kojeg imamo prisutnu namjeru oduzimanja, kod protupravne naplate, kao i kod iznude, imamo kauzalni prekid vremenskog toka između akta nasilja i zastrašivanja te radnje žrtve, koja je kod protupravne naplate i iznude vremenski udaljena, dok kod razbojništva slijedi neposredno.

Kod protupravne naplate nemamo prisutan klasični odnos počinitelj – žrtva kaznenog djela, već se radi o tzv. „nužnom sudioništu“, kod kojeg su obje strane zainteresirane za konspirativnost odnosa, odnosno *dragovoljnu šutnju*, u suprotnom se žrtve različitim modalitetima, najčešće aktima nasilja i zastrašivanja, navodi na *prinudenu šutnju*.⁸⁷ Navedeni modalitet izvršenja, koji uključuje akte nasilja i zastrašivanja, predstavlja jedno od ključnih obilježja aktivnosti iz domene organiziranog kriminala kako interno, u provođenju vrlo stroge discipline, slijepu poslušnosti i šutnje, tako i eksterno, pri čemu se primjenjuje isti modalitet izvršenja.⁸⁸

kvalificirani oblik kaznenog djela zbog postojanja udruživanja i još za samo udruživanje, a VSRH u takvim slučajevima nije prihvaćao postojanje stjecaja jer bi se tako ista teža okolnost dva puta vrednovala na štetu počinitelja.

⁸⁵ Savić, D., Organizirani kriminal: (ne)prepoznata prijetnja, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2015, str. 101.

⁸⁶ Presuda i rješenje VSRH posl. br. I Kž-531/2003-17 od 22. 8. 2003.

⁸⁷ Krapac D., Pogled na neke važnije odredbe novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva o organiziranom kriminalu i pitanja njihove praktične primjene, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 5, br. 2, 1998, str. 511–543.

⁸⁸ Singer, M. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 650–651.

4.4. Biće kaznenog djela

Biće kaznenog djela skup je obilježja koja označavaju u čemu se sastoji neko prohibitivno ponašanje, odnosno što je tipično za neko kazneno djelo, po čemu se ono razlikuje od drugih, sličnih kaznenih djela. Biće kaznenog djela protupravne naplate sastoji se od objektivnog elementa sadržanog u inkriminaciji iz čl. 323. st. 1., koja se izražava u radnji „*protupravne upotrebe sile ili ozbiljne prijetnje*“, kao temeljnom obliku kaznenog djela, dok kvalificirani oblik predstavlja „*upotreba sile ili prijetnje kako će se izravno napasti život ili tijelo dužnika ili druge osobe*“ iz čl. 323. st. 2., odnosno „*upotreba oružja ili opasnog oružja*“ iz čl. 323. st. 3. KZ/11. Posebnu kvalifikaciju doživljava ako je djelo počinjeno u sastavu zločinačkog udruženja, čl. 323. u svezi s čl. 329. KZ/11, za što su propisane strože kazne. Subjektivni element bića kaznenog djela predstavlja namjera utjerivanja (ostvarivanja) tražbine.

Zakonodavac je bićem kaznenog djela ostvario funkciju sustavnog razlikovanja jer je istaknuo kako je kod protupravne naplate tipično da počinitelj ide za protupravnim namirenjem tražbine, i to ne bilo kojeg drugog subjektivnog prava, kao kod iznude, gdje je pojam „*imovine*“ iz čl. 243. st. 1. KZ/11 shvaćen terminološki na višoj razini, i šire, u odnosu prema „*tražbini*“ iz čl. 323. st. 1. KZ/11⁸⁹ kao terminološki nižem i užem pojmu, dok je kod prisile iz čl. 138. st. 1. poprilično neodređen, ali se *a contrario* zaključuje da je objekt zaštite sloboda odlučivanja. Pravno dobro, odnosno zaštitni objekt ovog kaznenog djela, jest primarno ovršni postupak, kao javni red, dok je sekundarno zaštićena imovina dužnika, iz čega se vidi kako je protupravna naplata samostalno kazneno djelo, koje je ujedno i složeno,⁹⁰ jer inkriminirano ponašanje povređuje dva pravna dobra, ovršni postupak i imovinu, čime se približava razbojništvu. Pojam tražbine treba tumačiti *stricto sensu*, u smislu općih pravila građanskog prava, s obzirom na to da je riječ o protupravnom i nasilnom ostvarivanju tražbine, koja izvire iz jednog prethodnog građanskopravnog odnosa, u kojem imamo dvije strane, vjerovnika kao aktivnu stranu, koji u odnosu ima tražbinu (čije su sastavnice subjektivno pravo i zahtjev za njegovim ispunjenjem), te dužnika kao pasivnu stranu, koji u odnosu ima dugovanje (čije su sastavnice dug i odgovornost za dug). Vjerovnik u slučaju dužnikova neispunjenja, neurednog neispunjenja ili zakašnjenja ima pravo ostvarivati svoj zahtjev u kognicijskom postupku, a potom i prisilnim putem u ovršnom postupku.

⁸⁹ Zakonodavac je postigao nomotehnički skladnije rješenje kada je u odredbi iz čl. 323. st. 1. unio pojam „*tražbine*“ zamjenjujući time pojam „*duga*“ iz čl. 330. st. 1. KZ/97, odnosno iz čl. 199.a KZRH, jer počinitelj silom, alternativno prijetnjom, ide za namirenjem tražbine, dok dug, ispravnije dugovanje, predstavlja dužnikovu dužnost za ispunjenjem vjerovnikova zahtjeva za namirenje tražbine.

⁹⁰ Novoselec P., Opći dio kaznenog prava, *op. cit.* (bilj. 70), str. 120.

Tipično za protupravnu naplatu jest samovoljno namirivanje tražbine korištenjem aktima nasilja i zastrašivanja, čime se ostvaruju obilježja bića kaznenog djela. U pomanjkanju specijalne namjere utjerivanja (namirivanja) ne možemo govoriti o ispunjenju bića kaznenog djela protupravne naplate. Pitanje postojanja, veriteta, pravne osnove, odnosno tražbine, važno je radi razlikovanja od bića kaznenog djela iznude, jer dolazi do razmimoilaženja u objektu zaštite. Nejasno ostaje pitanje valjanosti pravne osnove tražbine budući da je sudska praksa VSRH u tom pitanju neujednačena. Naime, pozajmljivanje materijalnih sredstava unutar miljea kriminalne supkulture, primjerice radi trgovanja drogom, ukradenim predmetima ili krijumčarenjem, predstavlja u građanskopravnom smislu nemoralni ugovor, koji je *ex tunc* ništetan (lat. *negotum nullum*). Prema starijoj sudskoj praksi mogao je biti osnova za tražbinu u smislu kaznenog djela protupravne naplate,⁹¹ dok novija sudska praksa zauzima dijametralno suprotno stajalište izjednačavajući učinke ništetnosti takva ugovora u građanskopravnom i kaznenopravnom smislu jer se smatra kako protupravnim namirivanjem temeljem tražbine proistekle iz nemoralnog zajma kao ništetnog ne može biti ostvareno biće kaznenog djela protupravne naplate.⁹²

4.5. Protupravnost

Ponašanje sankcionirano kao kazneno djelo protupravne naplate bit će ostvareno kada su se indicirala sva obilježja iz bića kaznenog djela, čime je ostvareno pozitivno utvrđivanje protupravnosti, te kad nisu ostvareni razlozi za isključenje protupravnosti,⁹³ čime su ostvarene sastavnice negativnog utvrđenja. Stoga *in concreto* možemo govoriti kako se protupravnost utvrđuje onda kad nema nekog od razloga isključenja protupravnosti. Protupravnost kao jedan od elemenata kaznenog djela u formalnom smislu označava da je ljudskom radnjom, odnosno ponašanjem, ostvarena protupravna radnja, koja označava povredu prohibitivne norme koja je sadržana u odredbama KZ-a.

Naime, kod protupravne naplate dolazi do kršenja prohibitivne norme aktivnom radnjom (činjenjem). Biće kaznenog djela indicira protupravnost; dakle, ako su radnjom ostvarena obilježja kaznenog djela, pretpostavlja se da je ta radnja protupravna. Odredbom iz čl. 323. st. 1. KZ/11 zakonodavac zabranjuje da se vjerovnici koriste aktima nasilja i zastrašivanja u prisilnom naplaćivanju dospjelih, a neispunjenih tražbina. *Ratio legis* takve odredbe nalazi se u zaštićenom pravnom dobru, koji je objekt zaštite ovog kaznenog djela, a to je ovršni

⁹¹ Presuda VSRH posl. br. II Kž137/00-3 od 13. 3. 2000. godine.

⁹² Presuda VSRH posl. br. I Kž 319/14-4 od 10. 7. 2014. godine.

⁹³ Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, *op. cit.* (bilj. 70), str. 148–149.

postupak. Njega provodi sud kao ovlaštenu nositelj pravnozaštitne funkcije u provođenju singularne egzekucije nad dijelovima imovine dužnika, koji je protupravnom naplatom ugrožen, a podredno i imovina dužnika kao supsidijarni objekt zaštite, što predstavlja opasnost i ugrožavanje⁹⁴ javnog reda.⁹⁵

4.6. Krivnja

Krivnja kao jedan od elemenata pojma kaznenog djela definirana je kao „*subjektivni odnos počinitelja prema djelu zbog kojeg mu se može uputiti prijekor*“.⁹⁶ Protupravnost predstavlja pretpostavku za utvrđivanje krivnje u kaznenom postupku te se uvijek „*utvrđuje ad personam, s obzirom na konkretnu osobu, njezino psihološko stanje tempore criminis, postojanje ili odsutnost apstraktne sposobnosti za krivnju (ubrojivost), odnos prema posljedici (izražen namjerom ili nehajem), svijest o zabranjenosti vlastitog postupanja*“.⁹⁷ U hrvatskom kaznenom pravu usvojena je „*subjektivna, psihološko-normativna teorija krivnje*“, koja u konceptu krivnje navodi „*jedinstvo unutaršnjeg psihičkog supstrata, odnosno psihičkog odnosa počinitelja prema djelu, dakle duhovno – duševno stanje u odnosu prema njegovom činu, zbog kojeg mu se može izreći prijekor*“.⁹⁸

Kod kaznenog djela protupravne naplate, sadržanog u odredbi iz čl. 323. KZ/11, počinitelj postupuje s izravnom namjerom (*dolus specialis*), štoviše, ide za specijalnom namjerom utjerivanja (naplaćivanja). Radi se, dakle, o počinitelju koji svjesno ide u ostvarenje radnji sankcioniranih prohibitivnom normom kako bi postigao svoj cilj, pri čemu je svjestan obilježja kaznenog djela i hoće ga ostvariti. To ujedno predstavlja teži oblik namjere⁹⁹ jer je počinitelj svjestan toga da je zabranjeno korištenje akata nasilja i zastrašivanja te kako svojim ponašanjem, osim utjerivanja tražbine, on kod žrtve želi „*utjerivati strah*“.¹⁰⁰ Time je vidljiva divergencija prema iznudi, kod koje počinitelj nastupa sa specijalnom namjerom bogaćenja.

Da bi se radilo o protupravnoj naplati, potrebno je dokazati izravnu namjeru, koja se očituje u namjeri utjerivanja (namirivanja) tražbine. U vezi s tim

⁹⁴ Modly, D.; Šuperina, M.; Korajlić, N., Rječnik kriminalistike, Zagreb: Strukovna udruga kriminalista, 2008, str. 513.

⁹⁵ *Ibid.*, str. 271.

⁹⁶ Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, *op. cit.* (bilj. 70), str. 196.

⁹⁷ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *op. cit.* (bilj. 62), str. 69.

⁹⁸ Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, *op. cit.* (bilj. 70), str. 203–205.

⁹⁹ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *op. cit.* (bilj. 62), str. 94–95, 97.

¹⁰⁰ Ševčik, M., Stražimir, L., Stražimir, I., Stražimir, M., Žestok okršaj policije s „reketom“ koji trese Zagreb – Dr. Miroslav Goreta, šef forenzičke psihijatrije bolnice Vrapče – Žrtvu poniziti i utjerati joj strah, Večernji list, god. 40, br. 11796, 14. 7. 1996., str. 12–13.

recentna sudska praksa nije dosljedna treba li tražbina biti valjana da objektivno postoji, ali je dosljedna u tome da treba postojati subjektivno, odnosno da počinitelj misli da ne postoji.¹⁰¹ Jednako tako, ako počinitelj ozbiljnom prijetnjom utjeruje vlastitu ili pomaže u utjerivanju tuđe tražbine, čime stječe protupravnu imovinsku korist, vidljiva je i kod te specijalne namjere utjerivanja te činjenice postojanja dugovanja i utvrđenog iznosa posljedična divergencija u odnosu prema iznudi,¹⁰² kod koje nije bitno postojanje tražbine, ni objektivno ni subjektivno, niti specijalne namjere utjerivanja.

4.7. Kažnjivost

Za temeljni oblik kaznenog djela protupravne naplate, sadržanog u odredbi iz čl. 323. st. 1. KZ/11, predviđena je kazna zatvora s donjim minimumom u iznosu od šest mjeseci te posebnim gornjim maksimumom u iznosu od pet godina. Za kvalificirani oblik iz čl. 323. st. 2. KZ/11 predviđena je kazna zatvora s donjim minimumom u iznosu od jedne godine te s posebnim gornjim maksimumom u iznosu od osam godina. Odredbom iz čl. 323. st. 3. KZ/11 za daljnji kvalificirani oblik protupravne naplate predviđa se kazna zatvora s donjim minimumom u iznosu od jedne godine te s posebnim gornjim maksimumom u iznosu od deset godina. S obzirom na to da je za temeljno kazneno djelo iz čl. 323. st. 1. predviđena kazna do pet godina, prema odredbi iz čl. 34. st. 1. KZ/11¹⁰³ kažnjiv je pokušaj počinjenja predmetnog kaznenog djela, i to za sve oblike kaznenog djela protupravne naplate.¹⁰⁴

Poseban rang kvalifikatorne okolnosti predstavlja „*počinjenje kaznenog djela u sastavu zločinačkog udruženja*“ iz čl. 329.,¹⁰⁵ kojom je odredbom zakonodavac predvidio ljestvicu pooštrenih kazni. Naime, ako je kazneno djelo iz

¹⁰¹ Presuda Županijskog suda u Osijeku posl. br. Kž 317/2021-4 od 3. 12. 2021.

¹⁰² Rješenje Županijskog suda u Slavonskom Brodu posl. br. Kž 211/2019-4 od 24. 1. 2020.

¹⁰³ Odredba iz čl. 34. KZ/11, prema kojoj onaj „*tko s namjerom da počini kazneno djelo poduzme radnju koja prostorno i vremenski neposredno prethodi ostvarenju bića kaznenog djela, kaznit će se za pokušaj ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna ili zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj*“.

¹⁰⁴ Garačić, A., Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio, Libertin naklada, Rijeka, 2016, str. 966; presuda VSRH posl. br. III Kr 58/2015-4 od 30. 12. 2015.

¹⁰⁵ Garačić, A., Što nam donosi novi Kazneni zakon i njegove izmjene i dopune prije stupanja na snagu, *op. cit.* (bilj. 84), str. 1–3. Prema odredbi iz čl. 329. KZ/11 hrvatski je zakonodavac u novi KZ/11 unio novu odredbu, koja predstavlja „*kvalifikatorne okolnosti kod više kaznenih djela koja su počinjena u sastavu grupe ili zločinačke organizacije*“, jer je u vrijeme važenja KZ/97, „*državni odvjetnik podizao optužnicu za kvalificirani oblik kaznenog djela zbog postojanja udruživanja i još za samo udruživanje, što VSRH u takvim slučajevima nije prihvaćao kao postojanje stjecaja, jer bi se tako ista teža okolnost dva puta vrednovala na štetu počinitelja*“.

čl. 329. st. 1. počinjeno u vezi s čl. 329., onda je predviđena kazna zatvora s donjim minimumom u iznosu od jedne godine te s posebnim gornjim maksimumom u iznosu od deset godina. Nastavno, ako je počinjeno kazneno djelo iz čl. 329. st. 2. u vezi s čl. 329., onda je predviđena kazna zatvora s donjim minimumom u iznosu od tri godine te s posebnim gornjim maksimumom u iznosu od dvanaest godina. Zaključno, ako je počinjeno kazneno djelo iz čl. 329. st. 1. u vezi s čl. 329., onda je predviđena kazna zatvora s donjim minimumom u iznosu od tri godine te s posebnim gornjim maksimumom u iznosu od petnaest godina. Za kazneno djelo progon poduzima nadležno državno odvjetništvo¹⁰⁶ po službenoj dužnosti (*ex offio*).¹⁰⁷ Njegovu otkrivanju u značajnoj mjeri pridonosi i sama žrtva, koja svojim prijavljivanjem pruža početnu obavijest o postojanju i počinjenju kaznenog djela. Spremnost na prijavljivanje ovisi o nizu faktora, koji mogu odvrćati od prijavljivanja kaznenog djela, te ih možemo svrstati u dvije skupine tzv. *distrakcijskih faktora*. Prvu skupinu distrakcijskih faktora kod žrtve predstavljaju strah od počinitelja, koji se javlja zbog izvršenih akata nasilja i zastrašivanja, zatim javna sramota kojoj bi žrtva mogla biti izložena u zajednici, kao i nerazumijevanje, sukrivnja, odnosno „*realni vlastiti doprinos nastanku kaznenog djela*“.¹⁰⁸ Nerijetko žrtva vlastitim doprinosom pridonosi viktimizaciji te je s počiniteljem veže bliski odnos, npr. odnos bliskog prijateljstva formaliziran kumstvom na vjenčanju, u kojem zbog izloženosti „*prijetjećem i ucjenjivačkom ponašanju kroz dulji vremenski period*“¹⁰⁹ dolazi do zamjene uloga u kaznenom odnosu te žrtva ubija svojeg utjerivača, bez obzira na to što se radilo o „*bliskim prijateljima (vjenčanim kumovima)*“.¹¹⁰

S druge strane, u nemogućnosti ispunjenja svojih obveza proisteklih iz „*li-hvarskih zajmova*“ bivaju izloženi aktima nasilja i zastrašivanja,¹¹¹ prilikom kojih ponekad dolazi do zamjene uloga u kaznenom odnosu, kada dužnik kao žrtva zalazi u kriminalnu zonu pod pritiskom proizašlim iz „*odnosa dužni-*

¹⁰⁶ Za temeljni oblik sadržan u čl. 323. st. 1. nadležno je općinsko državno odvjetništvo, dok je za kvalificirani oblik iz čl. 323. st. 2. i st. 3. nadležno županijsko državno odvjetništvo, da bi za progon kaznenog djela iz čl. 323. u svezi s čl. 329. (počinjenje u sastavu zločinačkog udruženja) bio nadležan USKOK odredbom iz čl. 21. st. 1. toč. 3. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, NN, br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13 i 70/17, koja propisuje da USKOK preuzima poslove državnog odvjetništva u slučajevima inkriminiranog ponašanja kvalificiranog prema čl. 330. st. 4. i st. 5. iz KZ/97, na odgovarajući način iz odredbe iz čl. 323., a u vezi čl. 329. KZ/11.

¹⁰⁷ Sličan modalitet progona imamo kod kaznenog djela iznude iz čl. 243. KZ/11, dok se za prisilu u temeljnom obliku iz čl. 138. st. 1. kazneni progon poduzima po privatnoj tužbi, osim ako je, prema odredbi iz čl. 138. st. 2., počinjena iz mržnje ili prema određenom personalnom kriteriju.

¹⁰⁸ Singer, M. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 294–295.

¹⁰⁹ Presuda VSRH posl. br. I KŽ 559/2010-7 od 24. 5. 2012.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ Singer, M. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 737.

ka i lihvara“ te zbog nemogućnosti ispunjenja obveza iz temelja „*lihvarskog zajma*“ ubija svog doložnog vjerovnika, koji pak sam svojim „*upornim ponašanjem pridonosi*“ eskalaciji kriminalnog događaja.¹¹² Ponekad, uslijed izloženosti aktima nasilja i zastrašivanja, zbog žrtvine nemogućnosti podmirenja dugovanja, kao i zbog primjene psiholoških manipulacija, koje u svojem modalitetu izvršenja doložni vjerovnici i utjerivači duga primjenjuju prema žrtvi, tj. dužniku koji se nalazi u zavisnom odnosu prema njima, žrtva se, u strahu i zbog nemogućnosti pronalaska izlaza, odluči na počinjenje samoubojstva.¹¹³ Drugu skupinu distrakcijskih faktora predstavlja „*žrtvino povjerenje u tijela kaznenog postupka*“,¹¹⁴ dakle policiju i pravosuđe u širem smislu, što dodatno osnažuje motiviranost žrtve za aktivnim angažmanom u daljnjim fazama kaznenog postupka, koji u ovakvim predmetima „nužnog sudioništva“ često ima dugotrajan i neizvjestan ishod, najviše zbog nedostatka čvrstih materijalnih dokaza i prisutnosti zavjeta šutnje kao zlatnog pravila unutar kriminalne supkulture.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kazneno djelo protupravne naplate kao delikt nasilja immanentna je aktivnost iz domene organiziranog i nasilničkog kriminaliteta, koja svoj pravni temelj sadržajno pronalazi u prethodnom pravnom odnosu građanskopravne naravi, uslijed čijeg namirivanja aktima nasilja i zastrašivanja dolazi do društveno neprihvatljivog, opasnog i štetnog delinkventskog ponašanja gangsterskog tipa, koje je hrvatski zakonodavac sankcionirao kao samostalno kazneno djelo (*sui generis*). U radu su iznesena razdoblja primjene triju kaznenopravnih režima, od KZRH preko KZ/97 do trenutno važećeg KZ/11, od kojih se tek od razdoblja tzv. mini kaznene reforme iz 1996. godine inkriminirano ponašanje sankcionira kao samostalno kazneno djelo. Genezu uzroka i posljedica pojavnosti inkriminiranog ponašanja treba potražiti u širim društvenim odnosima, koji su se pod utjecajem niza remetilačkih faktora proteklih desetljeća razvijali u hrvatskom društvu, a supstantivna je misao zakonodavca pošla za primarnom zaštitom javnog reda kao objekta zaštite, podredno štiteći i imovinu dužnika kao sekundarni objekt zaštite.

Naime, od svog uvođenja u hrvatsko kazneno zakonodavstvo 1996. godine kazneno djelo protupravne naplate prošlo je značajne terminološke modifika-

¹¹² Presuda VSRH posl. br. I Kž 950/2009-6 od 19. 1. 2010.

¹¹³ Vulama, G., Kriminalističko istraživanje samoubojstva s aspekta kaznenih djela: sudjelovanje u samoubojstvu i usmrćenje na zahtjev, Policija i sigurnost, god. 19, br. 2, 2010, str. 217–233; presuda VSRH posl. br. Rev-x 627/2017-2 od 4. 3. 2020. godine.

¹¹⁴ Singer, M. *et. al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 294.

cije (gramatičke i teleološke), koje su u KZ/11 rezultirale kvalitetnijim norminiranjem u zakonskom opisu bića kaznenog djela, između ostalog preuzimanjem iz građanskopravnog uređenja ispravnog pojma „tražbine“ umjesto dotadašnjeg pojma „duga“, odnosno „dugovanja“.

Slijedom navedenog, iako je predmetno kazнено djelo uvedeno u zakonodavstvo za vrijeme postsocijalističke Hrvatske, odnosno za vrijeme konfliktnog i postkonfliktnog perioda, kada je inkriminirano ponašanje bilo znatno prisutnije, u okolnostima konsolidacije društvenih odnosa potisnuto je na periferiju društva među marginalne supkulture. Uzimajući u obzir čestu povezanost s aktivnostima organiziranog kriminala, inkriminacija i dalje zadržava svoju svrhu zbog iznimne društvene opasnosti koje predstavlja ponašanje sadržano u opisu bića kaznenog djela.

LITERATURA

1. Abercrombie, Nicholas Hill, Stephen Turner, Bryan S.; Čačić-Kumpes, Jadranka; Kumpes, Josip, Rječnik sociologije, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2008.
2. Belak, Vinko, Ponzijeva prijevarena shema i financijske piramide: jučer, danas i sutra, Računovodstvo, revizija i financije, br. 7, 2020, str. 107–118.
3. Cajner, Irena; Kovčo, Irma, Delikti nasilja, Policija i sigurnost, god. 1, br. 5–6, 1992, str. 431–452.
4. Cifrić, Ivan, Tranzicija i transformacija – između norme i prakse, Socijalna ekologija, Zagreb, vol. 5, br. 2, 1996, str. 135–153.
5. Cvitanović, Leo; Derenčinović, Davor; Turković, Ksenija; Munivrana Vajda, Maja; Dragičević Prtenjača, Marta; Maršavelski, Aleksandar; Rokсандić Vidlička, Sunčana, Kazneno pravo: posebni dio (1. izd.), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018.
6. Ćesić, Zlatko, Komentar Zakona o obveznim odnosima, Knjiga prva, Glava I. – Glava VII. (čl. 1. – čl. 246.), Libertin naklada, Rijeka, 2021.
7. Dika, Mihajlo, Građansko ovršno pravo, I. knjiga, Opće građansko ovršno pravo, Zagreb, Narodne novine, 2007.
8. Dujmović, Zvonimir, Kriminalitet razbojništava i neke karakteristike njihovih izvida, Kriminologija & socijalna integracija, god. 6, br. 1, 1998, str. 33–42.
9. Garačić, Ana, Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio, Libertin naklada, Rijeka, 2016.
10. Garačić, Ana, Novi Kazneni zakon, Organizator, Zagreb, 2013.
11. Garačić, Ana, Što nam donosi novi Kazneni zakon i njegove izmjene i dopune prije stupanja na snagu, Informator, br. 6148, 6. 2. 2013., str. 1–3.
12. Gluščić, Stjepan, III. Izvidi, istraživanje i istraga, u: Đurđević, Zlata; Gluščić Stjepan, Kazneno procesno pravo: Primjerovnik, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2014.
13. Gorenc, Vilim, Komentar Zakona o obveznim odnosima, Zagreb, Narodne novine, 2014.
14. Grubač, Momčilo, Organizovani kriminal u Srbiji, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46, br. 4, 2009, str. 701–709.
15. Horvat, Marijan, Rimsko pravo, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017.
16. Horvatić, Željko, Novo hrvatsko materijalno kazneno pravo – jedan od čimbenika politike suzbijanja kriminaliteta u vrijeme tranzicije, u: Horvatić, Željko, Kazneno pravo i druge

- kaznene znanosti – Odabrani radovi: 1963.–2003., Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2004.
17. Horvatić, Željko *et al.*, Rječnik kaznenog prava, Masmedia, Zagreb, 2002.
 18. Horvatić, Željko; Derenčinović, Davor; Cvitanović, Leo, Kazneno pravo, opći dio, kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, 1. izd., Zagreb, 2017.
 19. Horvatić, Željko; Šeparović, Zvonimir i sur., Kazneno pravo – posebni dio, Zagreb, Masmedia, 1999.
 20. Jasinski, Jerzy, Crime in Central and East European Countries, Crime and Criminal Justice in an Integrating Europe, European Journal, Kugler Publications, Amsterdam – New York, 1997, str. 40–51.
 21. Kaleb, Zorislav, Djelovanje parnične presude na kazneni postupak, Pravo i porezi, br. 10, 2007, str. 20–24.
 22. Klarić, Dubravko, Bezvremeno nasilje, Zagreb, Znanje daje sigurnost, 2021.
 23. Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo: opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, 14. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Narodne novine, 2014.
 24. Kotkin, Joel, Povijest grada, Alfa, Zagreb, 2008.
 25. Krapac, Davor, Fizionomija novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 3, br. 1, 1997, str. 1–17.
 26. Krapac, Davor, Pogled na neke važnije odredbe novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva o organiziranom kriminalu i pitanja njihove praktične primjene, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 5, br. 2, 1998, str. 511–543.
 27. Malešević, Siniša, Sociologija rata i nasilja, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2011.
 28. Mandić, Sanja, Otkup dospjelog duga i prisilna naplata, Informator, br. 6680, 24. svibnja 2021., str. 1–3.
 29. Manolić, Josip, Špijuni i domovina: Moja borba za suverenu i socijalnu Hrvatsku, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2016.
 30. Matešić, Dubravko; Horvat, Kazimir, Iz prakse za praksu: Utjerivači dugova, Policija i sigurnost, god. 5, br. 4–5, 1996, str. 455–461.
 31. Milotić, Ivan; Ivančić, Vjekoslav, Cesija i cesija radi osiguranja – praktična važnost u projektnom financiranju i prometu tražbinama, Pravo i porezi, br. 10, 2013, str. 3–11.
 32. Modly, Duško; Šuperina, Marijan; Korajlić, Nedžad, Rječnik kriminalistike, Zagreb, Strukovna udruga kriminalista, 2008.
 33. Novoselec, Petar, Novine u Općem dijelu novog Kaznenog zakona, Informator, br. 6044, 8. 2. 2012., str. 1–3.
 34. Novoselec, Petar, Opći dio kaznenog prava, Peto izmijenjeno izdanje, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, 2016.
 35. Pečar, Janez, Profesionalni kriminalitet (ili kriminalitet kao zanimanje), Priručnik za stručno obrazovanje radnika unutrašnjih poslova, god. 31, br. 1, 1983, str. 32–44.
 36. Petković, Krešimir, Država i zločin: politika i nasilje u Hrvatskoj 1990.–2012., Disput, Zagreb, 2013.
 37. Rajković, Dražen, Kako je Ivo Sanader ukrao Hrvatsku, 2. izdanje, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2015.
 38. Ralašić, Marina, Korupcija – pet ekonomskih zločina, Banka: financijsko-poslovni mjesečnik, god. 7, br. 11, 1997, str. 27–28.
 39. Rush, George E., The Dictionary of Criminal Justice, Sixth Edition, New York, McGraw – Hill, 2004.
 40. Sačić, Željko, Organizirani kriminal, metode suzbijanja, Informator, Zagreb, 2001.
 41. Savić, Dean, Organizirani kriminal: (ne)prepoznata prijetnja, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2015.

42. Siegel, Dina; Nelen, Hans, *Organized crime: culture, markets and policies*, New York, Springer, 2008.
43. Singer, Mladen; Kovčo Vukadin, Irma; Cajner-Mraović, Irena, *Kriminologija*, 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus : Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2002.
44. Slakoper, Zvonimir; Mihelčić, Gabrijela; Belanić, Loris; Tot, Ivan, *Obvezno pravo – Opći dio: s uvodom u privatno pravo, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, Novi informator, 2022.
45. Slakoper, Zvonimir; Gorenc, Vilim; Bukovac Puvača, Maja, *Obvezno pravo – Opći dio: Sklapanje, promjene i prestanak ugovora*, Zagreb: Novi informator, 2009.
46. Stojčević, Dragomir; Romac, Ante, *Dicta et regulae iuris*, latinska pravna pravila, izreke i definicije sa prevodom i objašnjenjima, peto dopunjeno izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1989.
47. Šarinić, Čaldarović, *Suvremena sociologija grada: od nove urbane sociologije prema sociologiji urbanog*, 2015.
48. Velaj, Hana, *Ustup potraživanja – cesija (I. dio)*, Računovodstvo, revizija i financije, br. 1, 2019, str. 205–210.
49. Velaj, Hana, *Ustup potraživanja – cesija (II. dio)*, Računovodstvo, revizija i financije, br. 2, 2019, str. 192–197.
50. Vodinelić, Vladimir; Aleksić, Živojin, *Kriminalistika*, Informator, Zagreb, 1990, str. 204
51. Vulama, Gordana, *Kriminalističko istraživanje samoubojstva s aspekta kaznenih djela: sudjelovanje u samoubojstvu i usmrćenje na zahtjev, Policija i sigurnost*, god. 19, br. 2, 2010, str. 217–233.
52. Žužul, Miomir, *Agresivno ponašanje: psihologijska analiza*, Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb, 1989.

Summary

Dinko Ljubić*

ANALYSIS OF THE CRIMINAL OFFENCE OF UNLAWFUL DEBT COLLECTION

In this paper, the author examines the criminal offence of illegal collection in its social and historical context, namely the circumstances that have influenced the development of the said offence. In order to be able to look at the wider issue, both the civil and criminal legal aspects of the criminal activity are analysed. An unlawful act of collection is an independent criminal act, namely a crime of violence, committed by a defaulting creditor or debt collector, in whose execution practices are inherently acts of violence, harassment and intimidation, for the purpose of the collection (settlement) of the debt. The above is classified as a criminal offence from the realm of organised crime, and as such the Croatian legislator classified it as a criminal offence against public order. The illegal activity of debt collection finds its legal

* Dinko Ljubić, univ.spec.crim., supervisor for internal affairs in the Department of Arms Affairs, Directorate for Immigration, Citizenship and Administrative Affairs, Ministry of the Interior, Zagreb, Croatia; dljubic4@mup.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2705-7192>

basis in the previous legal relationship, of a civil law nature, which, through the application of the institute of cession, transfers the claim from the current creditor to the new creditor, while the debtor in question remains the same. The above cited criminal offence, in terms of the number of actions, is a complex criminal offence. The offence consists of two criminal actions: (1) imposing force or a serious threat, and (2) settlement of the claim. The offence of illegal collection endangers the enforcement procedure as a primary protective object. Furthermore, it also includes elements of behaviour from the domain of property crime, such as extortion. This paper is thematically divided into introductory considerations, the social context, the civil and criminal aspects of the offence, and finally concluding remarks.

Keywords: illegal collection, debt collectors, lack of will, cession, organised crime, violent crime